Політологія

DOI: 10.15421/172099

УДК: 325.14

Криза біженців в ЄС як фактор деструктивного впливу на політику мультикультуралізму

Олена Осипенкова, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса

У статті досліджено проблему кризи біженців як фактору деструктивного впливу на політику мультикультуралізму. Виявлено причини виникнення кризи біженців та її особливості. Визначено причини полишення мігрантами держав походження, ключовими серед яких є: військові дії, економічні та соціальні чинники. Встановлено підстави для виникнення кризи біженців саме в Європейському Союзі.

Досліджено правовий статус біженців та нормативно-правову базу їх інтеграції до європейського суспільства. Визначено основні документи, що регулюють цей процес. Виявлено основні ознаки політик асиміляції та мультикультуралізму. На основі цього проаналізовано політику інтеграції мігрантів в суспільство ЄС, її переваги та недоліки.

На прикладі ФРН охарактеризовано результати модернізації політики мультикультуралізму. Окрему увагу зосереджено на наявних проблемах, які склались від моменту початку кризи внаслідок ключових прорахунків цієї політики. Визначено виклики, які виникли у європейському суспільстві за цей час.

Дано оцінку ступеню інтегрованості мігрантів у соціум ЄС, стану забезпечення їх прав та свобод. Проаналізовано перешкоди соціальній інтеграції біженців в європейський соціум, отриманню ними освіти та працевлаштуванню. Виявлено природу конфліктогенних факторів співіснування місцевого населення та біженців, а також побічні загрози, які хвилі мігрантів несуть із собою.

Запропоновано рекомендації щодо подальшої модернізації політики інтеграції біженців до суспільства ЄС. Визначено основні заходи із реалізації цієї політики. Зокрема, створення гнучкої системи соціальної інтеграції мігрантів, яка передбачала б проведення заходів із соціальної асиміляції, водночас зберігаючи основні принципи мультикультуралізму та свободи віросповідання.

Ключові слова: біженці, криза біженців, інтеграція, мультикультуралізм, асиміляція, конфліктогенність, мігранти

The EU refugee crisis as a factor of destructive influence on the policy of multiculturalism

Olena Osypenkova, I.F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies

The article examines the problem of the refugee crisis as a factor of destructive influence on the policy of multiculturalism. The causes of the refugee crisis and its features are revealed. The reasons for the departure of migrants from their countries of origin are identified, the key ones being military operations, economic and social. The grounds for the emergence of the refugee crisis in the European Union have been established.

The legal status of refugees and the regulatory framework for their integration into European Society are studied. The main documents regulating this process are defined. The main signs of assimilation and multiculturalism policies are revealed. Based on this, the policy of integration of migrants into EU society, its advantages and disadvantages are analyzed.

The results of modernization of the multiculturalism policy are described on the example of Germany. Special attention is paid to the existing problems that have developed since the beginning of the crisis, based on the key miscalculations of this policy. The challenges that have arisen in European Society during this time are identified.

The assessment of the degree of integration of migrants into the EU society, the state of ensuring their

rights and freedoms is given. The article analyzes the obstacles to the social integration of refugees into European society, their education and employment. The nature of conflict-causing factors of coexistence of the local population and refugees, as well as side threats that waves of migrants carry with them, is revealed.

Recommendations are proposed for further modernization of the policy of integration of refugees into EU society. The main measures to implement this policy have been identified. In particular, the creation of a flexible system of social integration of migrants, which would provide for the implementation of measures for social assimilation, while preserving the basic principles of multiculturalism and freedom of religion.

Keywords: *refugees, refugee crisis, integration, multiculturalism, assimilation, conflictogenicity, migrants*

Кризис беженцев в ЕС как фактор деструктивного влияния на политику мультикультурализма

Елена Осипенкова, Институт политических и этнонациональных исследований им. И.Ф.Кураса

В статье исследована проблема кризиса беженцев как фактора деструктивного влияния на политику мультикультурализма. Выявлены причины возникновения кризиса беженцев и его особенности. Определены причины ухода мигрантами государств происхождения, ключевыми среди которых являются военные действия, экономические и социальные. Установлены основания для возникновения кризиса беженцев именно в Европейском Союзе.

Исследован правовой статус беженцев и нормативно-правовая база их интеграции в европейское общество. Определены основные документы, регулирующие этот процесс. Выявлены основные признаки политик ассимиляции и мультикультурализма. На основе этого проанализированы политику интеграции мигрантов в общество ЕС, ее преимущества и недостатки.

На примере ФРГ охарактеризованы результаты модернизации политики мультикультурализма. Отдельное внимание сосредоточено на существующих проблемах, которые сложились с момента начала кризиса основе ключевых просчетов этой политики. Определены вызовы, которые возникли в европейском обществе за это время.

Дана оценка степени интегрированности мигрантов в социум ЕС, состояния обеспечения их прав и свобод. Проанализированы препятствия социальной интеграции беженцев в европейский социум, получению ими образования и трудоустройству. Выявлено природу конфликтогенных факторов сосуществования местного населения и беженцев, а также побочные угрозы, которые волны мигрантов несут с собой.

Предложены рекомендации по дальнейшей модернизации политики интеграции беженцев в общество ЕС. Определены основные меры по реализации этой политики. В частности создание гибкой системы социальной интеграции мигрантов, которая предусматривала бы проведение мероприятий по социальной ассимиляции, сохраняя основные принципы мультикультурализма и свободы вероисповедания.

Ключевые слова: *беженцы, кризис беженцев, интеграция, мультикультурализм, ассимиляция, конфликтогенность, мигранты*

Актуальність.

Активізація глобалізаційних процесів призводить до швидких кардинальних змін у сучасному світоустрої. Економічне та соціально-політичне розмиття кордонів призвело до розширення свободи пересування між державами. Поруч із перевагами, цей процес мав наслідком виникнення нових загроз, серед яких – криза біженців. Вва-

жається, що криза біженців у ЄС є однією з найбільших криз постбіполярного періоду. Вона стала причиною дестабілізації чинного політичного та соціального устрою в держав-учасниць ЄС. Необхідністю вивчення соціокультурної проблематики та її впливу на внутрішню політику держав зумовлено актуальність написання цієї статті.

Мета статті полягає у дослідженні

кризи біженців в ЄС як фактору деструктивного впливу на політику мультикультуралізму.

Методи. Під час написання статті було застосовано низку загальних та спеціальних методів дослідження, серед них методи: аналізу, абстрагування, узагальнення, моделювання, контент-аналізу, а також порівняльний та структурно-функціональний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика кризи біженців та її вплив на політику мультикультуралізму є досить популярною у науковій спільноті. В. Пашков та В. Правдін досліджували природу міграційних процесів в ЄС та її вплив на теоретичне визначення мультикультуралізму в науці, Л. Хомутенко аналізувала мультикультуралізм як похідне явище трудової міграції, В. Андрейко оцінював ефективність наявної моделі інтеграції біженців у суспільство ЄС.

При цьому недослідженим залишається питання впливу кризи біженців на реалізацію політики мультикультуралізму в контексті створення викликів цій політиці та конфліктів всередині європейського суспільства. Важливою також є оцінка необхідності її модернізації та визначення основних напрямків реформування.

Підходи до визначення предмету дослідження. Загалом проблематика кризи біженців в ЄС як фактору деструктивного впливу на політику мультикультуралізму є предметом вивчення соціології у зв'язку зі збільшенням популяції населення та зміною його етнічного складу. Також ця тема є предметом дослідження культурології у контексті аналізу співвідношення культур місцевого населення та біженців, їх взаємного впливу. Політологія ж розглядає це питання для виявлення недоліків політики мультикультуралізму за умов кризи біженців з метою напрацювання шляхів нівелювання основних викликів та вирішення проблем.

Результати дослідження.

Криза біженців в ЄС має досить складну природу, яка складається з ряду причин. Основними серед них є: складність працевлаштування біженців на батьківщині, економічна та валютна нестабільність, соціальна несправедливість, війсь-

кові дії та часті терористичні акти, тощо.

При цьому кількість біженців, які залишили батьківщину через військові дії на її території становить за різними підрахунками 40–50 %, у той час як іншу частину становлять особи, які походять з держав з низьким рівнем життя та безпеки (Кондратьєва, 2016, с. 226–227). Причиною переростання потоку біженців у кризу є гуманітарне спрямування міграційної політики ЄС, яке передбачає пріоритетне надання допомоги особам, які претендують на статус біженця. На це вказує також і причина спаду кількості мігрантів внаслідок введення більш жорстких умов ухвалення запитів на отримання статусу біженця (Deutsche Welle, 2020).

Ще однією особливістю цієї кризи є проблема інтеграції біженців у суспільство ЄС. Причиною цього стала неготовність країн Європи до прийняття, розміщення та адаптації великої кількості біженців у короткий термін (Кондратьєва, 2016, с. 227). Тому проблематику кризи варто розглядати як сукупність викликів породжених і хвилею мігрантів, і прорахунками політики щодо біженців держав-членів ЄС, і недоліками організації заходів із приймання біженців.

Одним із центральних питань у проблемі кризи біженців в ЄС є детермінація їх прав та врегулювання політики соціальної інтеграції біженців. Перш за все варто зауважити, що всі держави ЄС на законодавчому рівні дотримуються норм Конвенції ООН «Про статус біженців» та низці інших міжнародних документів у цій сфері, укладених, переважно, під егідою ООН (Безпалова, 2017, с. 11).

Основоположним документом у сфері інтеграції іммігрантів у соціальну структуру ЄС є Спільні базові принципи політики інтеграції мігрантів, затверджені у 2004 році. Основними положеннями цього документу є: визнання інтеграції динамічним процесом, суть якого зводиться до взаємного погодження між корінним населенням та мігрантами; повага мігрантів до базових цінностей ЄС; оволодіння мігрантами знаннями про історію, культуру, мову суспільства перебування для їх соціальної інтеграції, а також забезпечення умов для цього з боку приймаючої краї-

ни; забезпечення доступу мігрантів до суспільних інституцій та послуг на рівні з місцевими жителями; забезпечення різноманітності культур та релігій, гарантованої Хартією фундаментальних прав, якщо це не суперечить іншим правам чи національному законодавству (Малиновська, с. 30–31).

Загалом система інтеграції мігрантів у суспільство країн-членів ЄС передбачає створення умов, за якими мігранти можуть адаптуватись до повноцінного життя в суспільстві, зберігаючи культурну та релігійну ідентичність відповідно до ідей мультикультуралізму. При цьому передбачається певний рівень асиміляції через досягнення цілей критерію володіння мовою та знаннями про історію країни перебування. Асиміляція передбачає адаптацію мігрантів до культурних та соціальних норм суспільства приймаючої країни. Мультикультуралізм надає можливість максимального самовизначення мігрантів у культурному, релігійному та мовному аспектах, але вони можуть суперечити культурі місцевого населення, на основі якої створена також і соціальна та державна системи країни перебування (Ісакова, с. 560–561).

Проблема модернізації нормативно-правової бази та політики щодо біженців держав-членів ЄС стала актуальною після початку кризи у 2015 році. Це питання варто розглянути на прикладі ФРН як держави, яка історично була найпривабливішою дестинацією для біженців в ЄС, особливо після початку кризи. Ще однією підставою є те, що Німеччина – одна із держав, які застосовують найбільш ефективні заходи вирішення кризи.

Основними викликами державному управлінню стали проблеми контролю кількості, розміщення, витрат на утримання та асиміляції біженців за умов дотримання принципів мультикультуралізму. Ключовими факторами, що впливають на готовність ФРН приймати біженців, є чітке дотримання основоположних законодавчих документів та необхідність розв'язання демографічних проблем, у першу чергу – старіння населення, яке створює виклики у питанні трудових ресурсів (Ісакова, с. 561). Доцільно припустити, що

вплив саме цих факторів зумовив створення у 2018 році проекту «генерального плану міграції», яким було передбачено заходи для розв'язання цих проблем. Відповідно до положень коаліційного договору в парламенті ФРН, основою якого став проект, встановлювались обмеження кількості біженців, яких приймала держава та утворювались спеціальні центри компактного розміщення на кордонах Німеччини. Більшістю положень документу передбачено посилення контролю міграційних потоків та ускладнення набуття статусу біженця (Der sogenannte Masterplan der CSU, 2018).

Реалізацію цього договору доцільно назвати успішною, оскільки за період 2018–2019 рр. кількість біженців не перевищувала 220 тис. біженців, що відповідає положенням документу. При цьому ФРН, попри створення центрів компактного розміщення, не намагається протистояти хвилі міграції як загрозі, яку потрібно відкинути та ізолювати, а проводить політику інтеграції біженців у німецьке суспільство. Також програми соціальної інтеграції доповнюються реалізацією заходів, які спрямовані на протидію проявам екстремізму, ксенофобії та расизму в ФРН. Згідно з індексом соціальної інтеграції MIPEX за 2019 рік інтегрованість мігрантів до приймаючої спільноти в Німеччині залишалась досить високою і становила 58 балів зі 100 можливих (MIPEX, 2020).

Працевлаштування біженців у Німеччині є досить контроверсійним питанням. У своєму дослідженні експерти ОЕСР описують основні проблеми, з якими стикаються мігранти, які бажають отримати робітничу кваліфікацію у Німеччині.

У порівнянні з особами, що народилися і виросли в ФРН, у біженців менше шансів пройти навчання на німецьких підприємствах. За даними Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), у першу чергу пройти навчання та влаштуватись на роботу їм заважають мовні проблеми, а також низький рівень системи освіти в країнах їх походження. Важливим фактором також є і те, що підприємства часто відмовляються брати на навчання біженців через загрозу депорта-

ції, оскільки у разі негативного результату розгляду запиту на отримання статусу біженця, особу можуть вислати ще до кінця навчання (Bergseng, 2019, р. 72–73).

Водночас, за даними німецького Інституту вивчення трудової зайнятості, (IAB) частина мігрантів, які прибули до ФРН після 2013 року і впродовж 5 років знайшли роботу, становить 68 %. 17 % біженців беруть участь у субсидованих програмах навчання та підвищення кваліфікації, і лише 12 % працюють не систематично, на випадкових заробітках. При цьому 30 % біженців все ще отримують фінансову допомогу (IAB, 2020).

Про проблеми в питанні інтеграції мігрантів в європейське суспільство свідчать деякі соціокультурні конфлікти, які виникають у ЄС внаслідок прорахунків у політиці мультикультуралізму. Прикладом цього є дискусії та резонанс навколо ініціативи виключення виробів та страв зі свинини у дошкільних навчальних закладах та школах федеральної землі ФРН Шлезвіг-Гольштайн. Причиною обговорень стала не сама відмова, а її мотивування повагою до прав мусульман. (Deutsche Welle, 2018). Засновуючись на цьому можна заявити, що у подібних ситуаціях сторони конфлікту більше цікавить мотивація рішень, а не їх сутність. Це свідчить про високу напруженість як в політичних колах, так і суспільстві в цілому.

Ще одним викликом політиці мультикультуралізму є акти агресії з боку мігрантів, що виникають на релігійній основі. 16 жовтня 2020 року у французькому місті Ніцца біженець чеченського походження обезголовив учителя історії, який показував на заняттях карикатури на пророка Мухаммеда. Перед цим учитель попередив, що учні-мусульмани можуть не дивитись на зображення (BBC, 2020). Варто зауважити, що подібні випадки не доцільно використовувати для опису всієї спільноти мігрантів, проте через них створюється образ «мігранта-терориста, котрий загрожує європейському суспільству».

Серед причин подібних подій та явищ є неможливість раннього виявлення терористів, які під виглядом мігрантів на-

магаються потрапити до Європи. Іншим важливим чинником є недостатня інтегрованість мігрантів у європейське суспільство; відмінність суспільних цінностей країн Європи та Близького Сходу; різниця у правових структурах цих держав, тощо.

Висновки

Криза біженців на сучасному етапі є одним з ключових дестабілізуючих процесів в європейському суспільстві. Політика інтеграції мігрантів в суспільство ЄС, заснована на ідеях мультикультуралізму, в умовах кризи показала свою невідповідність до масових хвиль мігрантів та необхідність її модернізації. Положення документу про «Спільні базові принципи політики інтеграції мігрантів» коректно визначають основу для розробки ефективної політики, але заходи їх реалізації потребують реформування.

Вважаємо, що для виправлення ситуації необхідно зосередитись на створенні гнучкої системи соціальної інтеграції, яка б поєднувала однаковою мірою ознаки політики асиміляції та мультикультуралізму. У межах цієї політики доцільно визначити вимоги до перебування біженців на території приймаючої держави. Серед основних заходів щодо удосконалення політики приймання бачимо: розселення біженців рівномірно по території приймаючої держави, що сприятиме їх соціальній інтеграції; визначення конкретного періоду та умов перебування біженців на території країни, а саме участі в її соціальному житті, відвідування заходів або курсів пов'язаних з місцевою культурою, обов'язкового професійного навчання з отриманням збільшених стипендій, замість соціальної допомоги тощо.

Визначений період перебування та умови дадуть можливість біженцям оцінювати перспективи отримання освіти і пошуку роботи без загрози депортації з країни до закінчення навчання. За таких обставин зникне фактор побоювання роботодавців та навчальних закладів втратити працівника або учня в процесі роботи чи опанування професії. До умов доцільно додати також можливість продовження періоду перебування, засновану на критеріях інтеграції в суспільство, виконання

яких даватиме можливість залишитися в країні перебування на довший термін.

Усі умови повинні враховувати збереження культурної ідентичності та віросповідання мігрантів, при цьому пріоритет має зберігатися на цілях соціальної інтеграції. З урахуванням вищенаведеного система поєднуватиме ефективні ознаки політик суспільної асиміляції та мультикультуралізму.

Важливим доповненням до політики мультикультуралізму є проведення інформаційних кампаній та заходів націлених на усунення негативного образу мігрантів серед місцевого населення. Способи досягнення цих цілей не повинні бути примусовими, але мають спрямовуватися на мотивацію європейців встановлювати контакти з біженцями.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Безпалова О. Особливості визначення прав біженців у міжнародному законодавстві. *Здійснення та захист прав внутрішньо переміщених осіб: міжнар. наук.-практ. конф.* Ужгород, 2017. С. 10-19.

Исакова А. Интеграционная политика в странах европейского союза: от мультикультурализма к социальной интеграции мигрантов. Опыт для стран СНГ. *Постсоветские исследования*. 2018. № 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/integratsionnaya-politika-v-stranah-evropeyskogo-soyuza-ot-multikulturalizma-k-sotsialnoy-integratsii-migrantov-opyt-dlya-stran-sng> (дата звернення: 18.12.2020).

Кондратьева Т. С. Миграционный кризис в Европе: причины и последствия. *Проблемы европейской безопасности*. 2016. №1. С. 225–339. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/migratsionnyy-kризис-v-evrope-prichiny-i-posledstviya> (дата звернення: 20.12.2020).

Малиновська О. Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України. Київ : НІСД, 2014. 48 с. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/migr_pol-68f1d.pdf (дата звернення: 19.12.2020).

У церкві в Німці стався напад: троє загинули, одній жінці відрізали голову. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-54733145> (дата звернення: 19.12.2020).

Утка про свинину, или Немецким сосискам запрет не грозит. *Экономика в Германии и мире новости и аналитика*. Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/ru/утка-про-свинину-или-немецким-сосискам-запрет-не-грозит/a-19094952> (дата звернення: 20.12.2020).

Численность населения Германии в 2019 году достигла рекордного уровня. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/ru/численность-населения-германии-в-2019-году-достигла-рекордного-уровня/a-52042521> (дата звернення: 18.12.2020).

Bergseng B., Degler E. and Lüthi S. Unlocking the Potential of Migrants in Germany. *OECD Reviews of Vocational Education and Training*. Paris: OECD Publishing, 2019. 115 p. URL: <https://doi.org/10.1787/82ccc2a3-en> (дата звернення: 21.12.2020).

Der sogenannte Masterplan der CSU. *FragDenStaat*. <https://fragdenstaat.de/dokumente/30-sog-masterplan-csu/> (дата звернення: 18.12.2020)

Germany. *MIPEX 2020*. URL: <https://www.mipex.eu/germany> (дата звернення: 19.12.2020).

Projects per Research Areas. *IAB*. 2020. URL: <https://www.iab.de/961/section.aspx/Bereichnummer/5> (дата звернення: 17.12.2020).

REFERENCES

Bergseng, B., Degler E., & Lüthi S. (2019). Unlocking the Potential of Migrants in Germany. *OECD Reviews of Vocational Education and Training*. OECD Publishing, Paris. Retrieved from <https://doi.org/10.1787/82ccc2a3-en>.

Bezpalova, O. (2017). Osoblyvosti vyznachennia prav bizhentsiv u mizhnarodnomu zakonodavstvi [Features of determining the rights of refugees in international legislation]. *Zdiisnennia ta zakhyst prav vnutrishno peremishchenykh osob: mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (pp. 10–19). Uzhhorod, 10-19.

Chislennost' naselenija Germanii v 2019 godu dostigla rekordnogo urovnja [The population of Germany in 2019 reached a record level]. *Deutsche Welle*. Retrieved from <https://www.dw.com/ru/chislennost'-naselenija-germanii-v-2019-godu-dostigla-rekordnogo-urovnja/a-52042521>.

Der sogenannte Masterplan der CSU. *FragDenStaat*. Retrieved from <https://fragdenstaat.de/dokumente/30-sog-masterplan-csu/>.

Germany. (2020). *MIPEX 2020*. Retrieved from <https://www.mipex.eu/germany>.

Isakova, A. (2018). Integracionnaja politika v stranah evropejskogo sojuza: ot mul'tikul'turalizma k social'noj integracii migrantov. *Opýt dlja stran SNG [Integration policy in the European Union: from multiculturalism to social integration of migrants. Experience for the CIS countries]*. *Postsoverskie issledovanija*, 6. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/integratsionnaya-politika-v-stranah-evropeyskogo-soyuza-ot-multikulturalizma-k-sotsialnoy-integratsii-migrantov-opyt-dlya-stran-sng> [in Russian].

Kondrat'eva, T. (2016). Migracionnyj krizis v Evrope: prichiny i posledstviya [Migration crisis in Europe: causes and consequences]. *Problemy evropejskoj bezopasnosti – European security problems*, 1, 225–339. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/migratsionnyy-kризис-v-evrope-prichiny-i-posledstviya> [in Russian].

Malynovska, O. (2014). Mihratsiina polityka Yevropeiskoho soiuzu: vyklyky ta uroky dlia Ukrainy [Migration policy of the European Union: challenges and lessons for Ukraine]. Kyiv: NISD. Retrieved from http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/migr_pol-68f1d.pdf [in Ukrainian].

Projects per Research Areas. (2020). IAB. Retrieved from <https://www.iab.de/961/section.aspx/Bereichnummer/5>.

U tserkvi v Nitsi stavsia napad: troie zahynuly, odnii zhintsy vidrizaly holovu [In a church in Nice there was an attack: three were killed, one woman's head was cut off]. BBC News Ukraina. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/news-54733145> [in Ukrainian].

Utka pro svininu, ili Nemeckim sosiskam zapret ne grozit. Jekonomika v Germanii i mire novosti i analitika [Fake about pork or German sausage, the ban is not threatened]. Deutsche Welle. Retrieved from <https://www.dw.com/ru/utka-pro-svininu-ili-nemeckim-sosiskam-zapret-ne-grozit/a-19094952> [in Russian].

Осипенкова Олена

Магістр

Інститут політичних і етнонаціональних дослід-
жень ім. І.Ф.Кураса

Osypenkova Olena

Master

I.F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies

Email: elle.mavi@gmail.com

Цитування: Осипенкова, О. (2020). Криза біженців в ЄС як фактор деструктивного впливу на політику мультикультуралізму. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*, 23 (11), 34–40. doi: 10.15421/172099

Citation: Osypenkova, O. (2020). Kryza bizhentsiv v YeS yak faktor destruktyvnoho vplyvu na polityku multykulturalizmu [The EU refugee crisis as a factor of destructive influence on the policy of multiculturalism] *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 23 (11), 34–40. doi: 10.15421/172099

Стаття надійшла / Article arrived: 15.10.2020

Схвалено до друку / Accepted: 16.11.2020